

U istoriji socijalizma mnogi uspehi, ali i porazi,
najnepoređnije su povezani s nacionalnim pitanjem...
U stvari, nacionalno pitanje je imalo značajnu,
a negde čak i presudnu, ulogu u svim autentičnim
socijalističkim revolucijama

dr branko
pribičević

nacionalno pitanje u savremenom socijalizmu

I

Nacionalni fenomen veoma je značajan za savremeni svet. U svojoj različitim pojavnim oblicima i dimenzijama on bitno utiče kako na unutrašnji razvoj pojedinih zemalja, tako i na međunarodne odnose. Povrat značaja nacionalnog momenta prisutan je u svim tipičnim društvenim zajednicama. Ovaj proces se manifestuje kako u razvijenim tako i u nerazvijenim zemljama, u onima gde su obezbeđene značajne demokratske slobode i tamo gde takvih sloboda nema, u socijalističkim manje nego u kapitalističkim.¹

Za savremenu nauku naročito je značajna činjenica da je nacionalno pitanje postalo aktuelno gotovo istovremeno u veoma različitim dru-

¹ U Belgiji, Kanadi i Velikoj Britaniji problem međunarodnih odnosa se odlikuje izrazito jakim političkim životom. U Španiji je deo do sadašnjeg političkog života bio nacionalna prava Katalonaca i Baskijana. Nacionalistički moment u Poljskoj bio je značajan uloga kako u kratkoročnoj pobedi "crvenog" partizana u Istočnoj Evropi, tako i u aktuelnoj snazi koje su bile nosio politički socijalizam na Istočnom frontu. Afirmacija novih tonova i elemenata u spoljnoj politici komunističke i socijalističke država jednom novom interpretaciji uloge nacionalnog pitanja u savremenoj političkoj praksi drugih zemalja. Pomenuti krug ideja je u savremenoj političkoj praksi takođe potvrđuju postojanje nacionalnih država i u nekim razvijenim zemljama u kojima je konstituisanje nacionalnih država i u nekim nerazvijenim zemljama koje se u nekim zemljama nacionalni aspekti političkog života odlikuju bitnim društvenim integracijama i političkom opredeljenom.

stvarnim sredinama i situacijama. Ova pojava nije dovoljno istraжена i zato u ovoj oblasti naučno misao obekuju ozbiljniji naučaci.

3. Porast značaja nacionalnog momenta u političkom i društvenom životu nije bio očekivan. Naprotiv, sve doskora je bilo veoma rašireno gledište da nacionalno pitanje pripada više prošlosti nego sadašnjosti, a još manje neposrednoj budućnosti. U mnogim političkim sredinama, naročito u razvijenim zapadnim zemljama, nacionalni moment je ocenjivan kao društveno malo značajan ili potpuno besnačajan za naše doba — kao svojevrsni socijalni anahronizam.

Stvarni razvoj društva odlučno je demantovao pomenute ocene i anticipacije. U svakom slučaju, to se odnosi na tezu da nacionalno pitanje pripada XIX veku, odnosno da gubi značaj u našoj epohi; drugo, da je ono relevantno za kapitalističko, a ne za socijalističko društvo i, najzad, da ekonomski razvoj, a naročito porast materijalnog blagostanja, urbanizacija i podizanje obrazovnog nivoa stanovništva dovodi do prevazilaženja nacionalnog. Pomenuti primeri svedoče da su ove teze oborene.

4. Kako objasniti porast značaja nacionalnog momenta? Između brojnih činilaca koji su delovali u ovom pravcu, ističemo sledeće:

— snažan porast uticaja socijalističkih snaga mnogo je doprineo afirmaciji ideja nacionalne ravnopravnosti, odnosno težnjama i pokretima za nacionalno oslobođenje. Kao pokret za oslobođenje rada i prevazilaženje svih oblika ljudske potčinjenosti i otuđenosti, socijalizam je neizbežno podstakao i težnje za uklanjanje raznih oblika zatečene nacionalne neravnopravnosti. Sve snažnije prisustvo socijalističkih ideala i postulata u savremenim duhovnim strujanjima stvara društvenu klimu koja pogoduje preispitivanju položaja pojedinih nacionalnih zajednica, kako u zemljama gde se socijalističke snage nalaze na vlasti, tako i tamo gde njihov politički uticaj nije jak;

— široko okupljanje antihitlerovskih snaga za vreme drugog svetskog rata i njihov zahtev za nacionalno oslobođenje svih porobljenih naroda — delovalo je u istom pravcu. Politika antihitlerovske koalicije imala je snažan odraz ne samo u Evropi i Aziji, gde su narodi neposredno doživeli fašističku okupaciju, već i u celom svetu. Borba za nacionalno oslobođenje od fašističkih okupatora i snažno akcentiranje nacionalne slobode, samostalnosti, suvereniteta i ravnopravnosti naroda i države podstaklo je slične zahteve u svim sredinama gde su ovi demokratski principi i ideali bili ugrožavani ili uskraćivani;

— pojavu dve velike vojno-političke alijanse u kojima su vođeci imperija, neposredno ili posredstvom određenih nadnacionalnih političkih i vojnih struktura, ostvarivale predominantnu ulogu. Formiranje ove struktura pretpostavlja izvesno ograničavanje nacionalnog suvereniteta i

svake politike u ovoj oblasti. To svoga je dostiglo najviše u ovoj oblasti u obliku približenja i primoljubljenja stvarima i odluka - međunarodnog centra - koje su bile u skladu sa političkim i zahtevima odobrenog nacionalnog konkretno istorijskog ambijenta, pa čak i sa nacionalnim interesima te zemlje.

3. U istoriji socijalizma nije bilo bez obzira u kojima se ležali smisljeni nacionalnog pitanja za razvoj revolucionarnog pokreta. U ovom slučaju je to što su održavali stvarnu zajedništvo za ovo područje. Stvarno, organizovane socijalističke snage dale su krupan doprinos razmatranju i rešavanju nacionalnog pitanja. Socijalisti su među prvima pristupili ozbiljnom istraživanju fenomena nacije i njegovih socijalno-političkih implikacija. Isto tako su socijalističke snage pružile i potporu najdoslednijeg rešavanja nacionalnog pitanja. Ključni stav o pravu nacije na samoopredeljenje, uključujući i pravo na secesiju, koje je pre pola veka krajnja levica međunarodnog socijalizma (Lenin) kao osnovni princip socijalističke politike u oblasti međunarodnih odnosa. Oktobarski revolucionar je stvorila uslove za realizaciju ovog principa pružajući mogućnosti Poljskoj i Finčkoj da se otrepe od ruske države.

Veliki doprinos socijalističkih snaga teorijskom osvetljavanju i praktičnom rešavanju nacionalnog pitanja predstavija, međutim, samo jedan deo jedne o stava svih snaga prema nacionalnom pitanju. Tačno je i to da su socijalističke snage vrlo često grešile u primenu nacionalnog pitanja. U mnogim slučajevima izjave u kojima je istican značaj nacionalnog pitanja nisu bile odraz stvarnog raspoloženja i vrednovanja. Na tako retko dolazile su do izražaja bitne razlike između revolucionarnih principa i stvarne politike. Ovo je naročito karakteristično za levu stranu socijalizma. Veoma su brojni slučajevi da se u principu prihvatila vrlo dosledna politika nacionalne jednakopravnosti, samostanosti, samostalnosti i sl. - dok u praksi dolazi do izlaza izvan okvira stvarne politike.

Uprkos velikim doprinosima i propustima, može se zaključiti da je bila i po negativna. Mnoge socijalističke snage nisu uspevale da značajno utiču na rešavanje nacionalnog pitanja, ili su nudile neodgovarajuće rešenja. U izjavama o značaju ovog konkretnog ima više veština nego stvarne opredeljenja.

Osnovajući stavove i doprinose glavnih socijalističkih snaga i procesima mogu se predložiti sledeće osnovne konstatacije:

Prvo, socijaldemokratsko krilo uglavnom je zadržavalo i potpuno značaj nacionalnog pitanja. Izjavljujući veliki značaj odnosa među narodima svetkog reda u austrijskoj socijalističkoj partiji - kao u to vreme, koje je bilo tipičan primer i čitav socijaldemokratski pokret - kao što se videlo u svojoj politici i u tome polje koje potpuno veka i dalje su

...jedan od osnovnih izvora i politički dogmatički razmatranje i vrednovanje nacionalnog pitanja.

Druga komunistička partija na u prvom redu treba da se bavi nacionalnim pitanjem, jer ona mora biti u najboljoj poziciji, ali je svakako odgovorna za rešavanje općih načela kao i konkretnih problema u oblasti nacionalnih odnosa. Svima partijama naravno se može zameriti to što je u nekim slučajevima njihova politika bila u sukobu sa problematizacijom nacionalnog pitanja.

1. Naravno slabosti nekoliko su značajnije ako se ima u vidu nametnuto celokupnog nacionalnog kompleksa u razvoju socijalizma. Treba istaći da ovaj kompleks nije samo jedna od "nasleda" klasnog društva koja socijalizam mora da rešava u nekim zemljama i stoga predstavlja pitanje sekundarnog značaja koje nije dio društvenog bića novog sistema. Naprotiv, neki aspekti nacionalnog kompleksa verovatno su relevantni za stvaranje socijalizma kao društvenog sistema, pa se čak javljaju i u ovom pretpostavki uspešne realizacije socijalističkog poretka.

Kada se ističe značaj nacionalnog pitanja za socijalističke snage, treba imati u vidu sledeće momente:

- socijalizam je vrlo često koncipiran kao svetski proces (kretanje) ili sistem, što nužno otvara pitanje odnosa između općeg i posebnog, internacionalnog i nacionalnog;

- značajno obeležje socijalizma kao pokreta za oslobodjenje rada, uvek je bila ideja o međunarodnoj klasnoj solidarnosti svih radnika, bez obzira na zemlju ili naciju kojoj pripadaju. Afirmisanje ovog načela, a još više njegova primena u odnosima između organizovanih radničkih i socijalističkih snaga, otvara mnoga slična pitanja na liniji uočavanja općih odnosa internacionalnih i ukih nacionalnih interesa;

- u slučaju organizovanih socijalističkih snaga uvek je bila prisutna težnja ka internacionalnom povezivanju, saradnji, a ne retko i ka stvaranju međunarodnog centra ili jedinstvenog pokreta, što je nužno otvaralo problem odnosa između nacionalnog i internacionalnog;

- kao što smo ranije naznačili, socijalističke revolucije se javljaju u sredinama gde nacionalno pitanje nije bilo rešeno u okviru građanskog društva i zato one moraju da ga rešavaju, što takođe potvrđuje tezu da je ovo jedno od ključnih pitanja savremenog socijalizma.

III

U Nacionalni odnosi i socijalističke snage. U zajednici izvođenom korakom socijalističke i druge progresivne snage značajno su sa svojim i svojim značajnim problemima u oblasti nacionalnih odnosa. Oni se

izjavljuju u svim delovima sveta. Prisutni su tako u raznim delovima političkih pokreta, tako i u njihovim međunarodnim odnosima.

I. **Problemi iz oblasti nacionalnih odnosa u savremenom socijalizmu.** U njihovom konstituisanju i društvenom razvoju nacionalni je imao važnu ulogu. Tokom dugogodišnje borbe protiv kolonijalizma i drugih oblika strane dominacije izrasli su masovni narodnooslobodilački i narodni pokreti, koji su bili pretežno ili isključivo preokupirani težnjom da se izbori nacionalna nezavisnost. U mnogim slučajevima ove težnje su tako nezavisne da se proces klase i slojeva diferencijacije odvijao tek u početnim fazama. Takve prilike daju izuzetno veliki značaj nacionalnom momentu u oblasti društvene integracije.

U odsustvu jače izraženih drugih društvenih interesa, faktora društvene diferencijacije i integracije, nacionalni interes se ispoljava kao jedan od najvažnijih izvora političke motivacije i određivanja. Više preuzimaju političke grupe koje nastoje da budu sredstvo artikulacije i afirmacije nacionalnog interesa.

Sličajem raznih unutrašnjih i međunarodnih okolnosti, veliki broj ovih vladajućih pokreta proklamovao je svoje određivanje za socijalistički kurs društvenog razvoja. Iako su u postojećim objektivnim uslovima vrlo male mogućnosti da se načelno određenoje izrazi u društvenoj praksi, a u nekim slučajevima ove izjave očigledno imaju pretežno propagandno-demagoški karakter, ipak je ovo vrlo značajan problem za savremenu socijalističku misao. U kontekstu ovih razmatranja naročito je interesantno ustanoviti kako se ocenjuje uloga nacionalnog momenta u pojavi i afirmaciji naprednih društvenih ideja, uključujući i socijalističke ideje i težnje.

Politička misao, koja se razvija u okviru vladajućih narodnih pokreta, najčešće predimenzionira ulogu i mogućnosti nacionalnog momenta u kretanju društva prema socijalizmu. On se često, naročito u krugu političke tzv. arapskog socijalizma, manje ili više izričito potkovećuje sa aspektim nacionalizmom, sa ostvarivanjem «nacionalnih ideja vrednosti ili aspiracija». Istovremeno je vrlo vidna tendencija smanjivanja značaja klasnog momenta kao faktora socijalne diferencijacije i kolektivizacije. Zastupa se gledište da ove težnje neće delovati klasno razlojavajući da će ceo «narod» ili «nacija» biti socijalna baza, pa čak i subjekt socijalizma.

Vladajuća socijaldemokratska doktrina uglavnom ima većinu smirenih i nepoverljiv stav prema tezama o mogućnosti i verovatnosti socijalističkog razvoja u kontekstu nacionalne politike ovih zemalja. Praveći razliku do su vladajućim pokretima na nacionalni, već nacionalistički, da značajna kolektivizacija, pod čim se podrazumeva stav bezpovratnosti ili nepokolebljivosti prema Zapadu, omogućuje prave društvene promene.

Ubi značaj se predaje nepostojećoj višepartijskoj strukturi. Upravo insistiranje na nacionalnim pravima, interesima i aspiracijama čine se objektivno kao odgovarajući pravac za pokretanje nacionalističke političke prakse. Uglavnom se ne prihvataju teza o mogućnosti da stranke u dogledno vreme materijalizuju socijalističke spremnosti. Političarska politika sveta. Eventualna podrška zavisi od stava određenih zemlje prema postojećim likovskim formacijama.

U komunističkim partijama dosta se razlikuju scene u narednim pokretima. Ipak se može reći da većina partija, uključujući i neke najuticajnije, osporava tezu da pretežno nacionalno-motivirani pokreti mogu biti nosioci borbe za društveni preobražaj. Na ove pokrete se najčešće gleda kao na mogućeg saveznika u konfrontaciji sa zapadnom alijansom likovskih partija. Kada je reč o društvenom preobražaju, nada se oni još uvek ocenjuju kao »rezerva« zvezdastog socijalizma, a ne kao moguć aktivni i samostalan činioc. Dopušta se mogućnost da ovi pokreti stvaraju neke zadatke nacionalne i demokratske revolucije i na taj način pripreme teren za »drugu fazu« revolucije koju će morati da vođe komunističke partije, a čiju će osnovu sačinjavati radnička klasa. Teorijski izraz ovih stavova sadržan je u konceptima »nekapitalističkog puta razvoja« i »državne nacionalne demokratije«.

Manji broj partija, kao što su KP Italija i SRKJ, pridaje mnogo veći značaj narodnim pokretima i ukazuje na dalakosežne progresivne potencijale, koji u ovim sredinama nose u sebi nacionalni momenat.

3. Nacionalni momenat u višenacionalnim državama. U razvijenim zapadnim zemljama, gde su jače (spoljeni) problemi ove vrste (Belgija i Velika Britanija), socijaldemokratske partije nemaju politike za ove probleme. Sve glasniji zahtevi Flamanaca, Šotlandanaca, Velšana i Iraca ili se ignorišu, ili odbacuju. Obe partije insistiraju na centralističkom tipu političkog sistema. Zahtevi za doslednijim uvažavanjem nacionalnih specifičnosti, prava i interesa još uvek se tretiraju kao lokalizmi ili politički anahronizmi.

Komunističke partije u ovim dvema zemljama pokušaju puno više razumevanja, ali zbog veoma ograničenog uticaja ne mogu delovati na politiku vladajućih snaga. Interesantno je napomenuti da je KP Španije nedavno izišla sa stavom u kome je u punoj meri podržala zahteve Baškijaca i Katalonaca i revalorizovala bazične elemente Lenjinove koncepcije nacionalnog pitanja.³

U istočnoevropskim zemljama vladajuće političke snage insistiraju na tome da su svi problemi rešeni uspostavljanjem vlasti komunističkih

³ Partija Alvaroa: »Lenjinistički stav prema nacionalnom problemu u Španiji« - Nueva Democracia, decembar, 1970. godišnjak.

partiji. Odnosi između raznih naroda običavaju, naravno, biti izmještanja interesa. Ukoliko se pojave neki "slučajevi", trebaće se kao "osvatač profita" ili kao plod delovanja jednostrane propagande. Ponašanja koja odudaraju od zvanične procene i politike potvrdi uvek se ocenjuju kao "buržoaski nacionalizam".

Stvarnost, naravno, ne odgovara ovoj idealnoj slici. Javljaju se sukobi interesa, međusobne neprijateljnosti, pa čak i razni oblici ograničavanja vrlo značajnih prava pojedinih naroda i nacionalnih manjina. Sto se u tome relativno malo sluša, razlog je pre svega u političkom sistemu koji isključuje mogućnost javnog ispoljavanja svake vrste nezadovoljstva i različitih gledišta. Zato je nacionalna pitanja u ovim sredinama pre svega jedno od osnovnih demokratskih pitanja. Demokratisacija celog sistema je bazicni preduslov za otvaranje i rešavanje raznih nagnatih problema u ovoj oblasti.

Da ovi problemi postoje, to u nekim izuzetnim situacijama priznaju i zvanični izvori. Tako je u jednoj fazi borbe protiv tzv. kulta ličnosti u Sovjetskom Savezu bilo rečeno da je Staljin odgovoran za dosta teške "greške" u rešavanju nekih problema u ovoj oblasti. Jedna od prvih mera Dubčekovog rukovodstva bila je i rešavanje slovačkog pitanja. Dok se ranije tvrdilo da u zemlji nema nikakvih problema u međunacionalnim odnosima i da postoji sistem zadovoljavanja interesa i Čeha i Slovaka, početkom 1968. godine to je opovrgnuto i unitaristički koncept države je korigovan unošenjem nekih važnih elemenata federalizma. Veoma je indikativno nedavno istupanje lidera KP Rumunije, Ceaușesku, koji je izjavio da su počinjene vrlo ozbiljne greške u politici prema nacionalnim manjinama, da su njihova prava veoma ograničena i da se često odstupalo čak i od onoga što je bilo dato u tim situacijama okvirima.⁴

Nacionalna ravnopravnost je često bitno ograničavana i u ovim zemljama. Prava manjih naroda, a naročito nacionalnih manjina, uglavnom su se prostirala na neke oblasti kulturne politike. Stvarani su uslovi za razvoj nacionalnog jezika, negovanje nekih kulturnih tradicija – naročito folkloru – i razvoj obrazovne i prosvetne delatnosti na nacionalnom jeziku. U bitnim stvarima odlučivanja o ekonomskim i političkim pitanjima, nacionalni zahtevi su podređivani zahtevima i logici centralističkog i statističkog sistema. Veoma su ograničene mogućnosti raznih nacionalnih grupa da samostalno odlučuju o svojoj sudbini. Čak i oni elementi nacionalne egzistencije s kojima danas raspolažu i koji su u nekim oblastima dosta značajni, – niti njihovo sopstveno delo, niti izvanjski njihovi. To su tekovine koje je "dno" udaljeni politički vrh ne čije odlučivanje oni imaju malo, ili nimalo uticaja.

4. Nacionalno i internacionalno u odnosima između socijaldemokratskih partija. Na prvi pogled, odnosi između socijaldemokratskih partija razli-

⁴ Vidi govor na sastanku Saveta ministara nacionalnosti u Bukarestu (Slovački) 13. marta 1971. godine i "Politika", 13. marta 1971. godine.

... (text is very faint and partially illegible, appearing to be a list of points or a paragraph of text)

... (text is very faint and partially illegible)

... (text is very faint and partially illegible)

... (text is very faint and partially illegible)

... (text is very faint and partially illegible)

... (text is very faint and partially illegible)

... (text is very faint and partially illegible)

stručni poslovi da se u ime privrednih principa radi da krajevo napravi jedinstvo politika, u ime privrednog interesa-ekonomskog uvoditi najbrže razvijati odnose slobodnog tržišta, a u ime i pod vidom socijalističke solidarnosti i -bratstva pomoću brutalno nametnute autoritativnosti i samostalnosti pojedinih pokreta i gati nezavisnosti i suverenosti pojedinih zemalja.

7. Posljednjih godina hegemonistička politika nailazi na sve veći proticke i prepreke. Proces emancipacije u odnosu na demokratski -održivi- koji je počeo 1948. godine našom pobunom protiv ekskomunikacije uspostavljene preko Kominforma - usko je došla maha. Polako ali sigurno raste broj partija koje ispoljavaju sve veći stepen samostalnosti i u unutrašnjoj i spoljnoj politici, koje odbijaju da se povinuju prividu internacionalizma, da bespogovorno podređuju svoje nacionalne interese -višim internacionalnim obavezama-.

Stecene pozicije i dalje se živavo brane. Iako se daju vertikalne izjave o promešanim vremenima, nemogućnosti i izlivenosti rukovođenja u jednog centra, ravnopravnosti partija itd. - i dalje su prisutne ranije težnje ka dominaciji i instrumentalizaciji drugih partija.

Već često se promene u odnosima između partija više izražavaju u metodi i sredstvima, nego u ciljevima. Stecene pozicije i dugoročni ciljevi nastoje se ostvariti elastičnijim i suptilnijim sredstvima, mada na ovo nije neko opšte pravilo. (Dovoljno je podsjetiti na leto 1968. godine, kada su stecene pozicije i hegemonistička politika ostvareni i nametnuta na većinu grub način.)

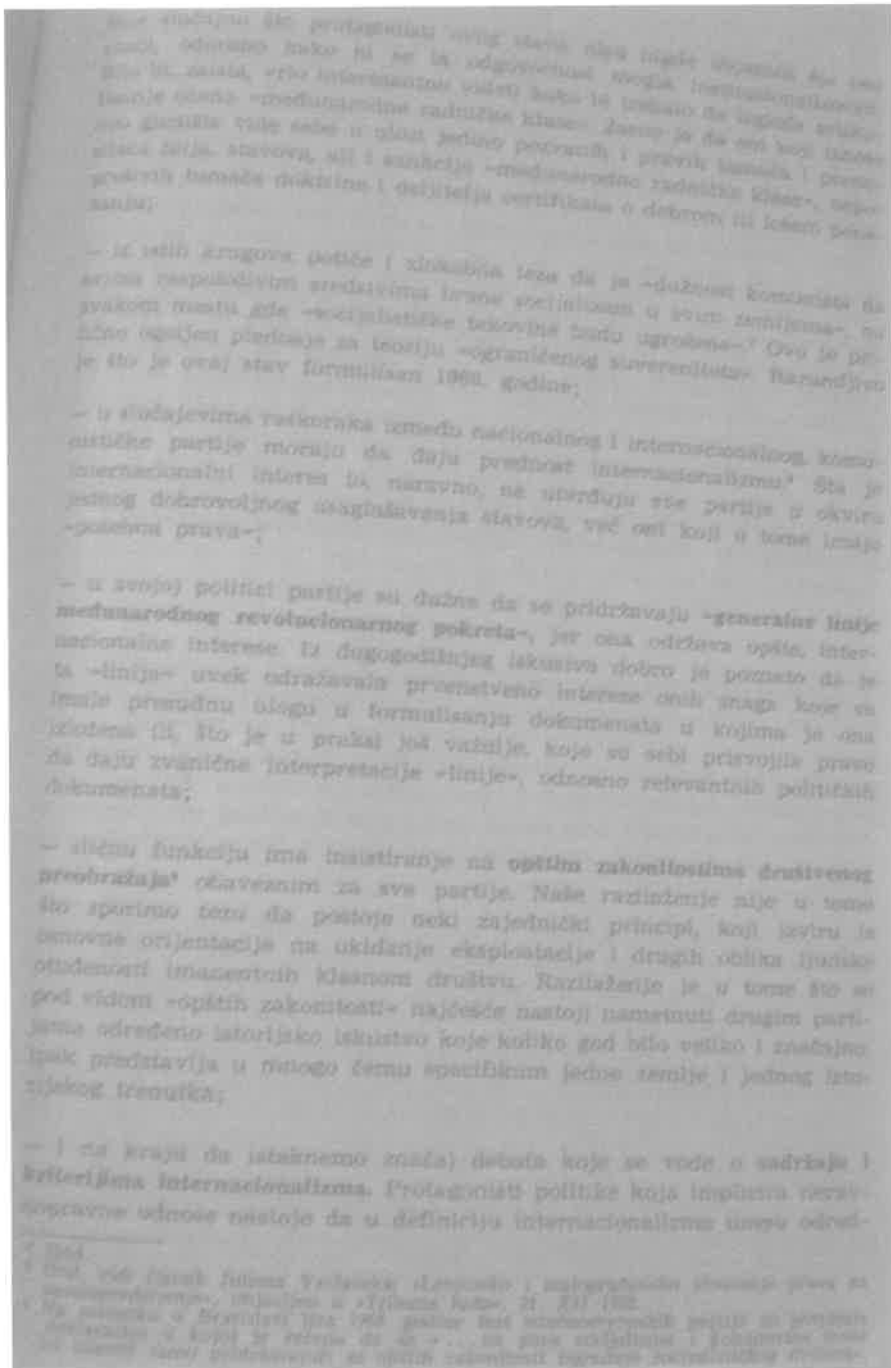
U narednim godinama treba ipak očekivati da će težnje biti na tzv. elastičnijim oblicima ostvarivanja raznih pretenzija ka dominaciji i podređivanju. Amalirajući političke izjave i naprave koje imaju teorijske pretenzije, može se konstatovati da će u instrumentalizaciji takve politike najvažniju ulogu imati sledeće teze:

- polu-vilegodnjenog prividnog napuštanja teze o -vodećoj partiji-, koja se ponekad ostavlja i rehabilituje ova ideja.¹ Naravno, ovo očigledno nije mnogo suprotniji način iskazivanja od ranije dobro poznatih ambicija. U izjavama -vodeće partije- ili -vodećeg centra- teško da se može govoriti o nekakvoj ravnopravnosti. Tamo gde ima -vodeći- - odigralo da naravno da postoji i -vodeći-.

- ako revolucionarne partije žele da hođu internacionalistički, onda naravno, moraju prihvatiti lezu da za svoju politiku odgovornosti na svim stepenima naroda i radničkog klasa, istovremeno, i zajedničkom radničkom klasi i međunarodnom revolucionarnom pokretu.²

¹ -Naravno, istina je, da je, 1968.

² -... svaka je demokratska partija odgovorna na svim stepenima naroda i radničkog klasi, istovremeno, i zajedničkom radničkom klasi i međunarodnom revolucionarnom pokretu. -Naravno, istina je, da je, 1968.

... da se u ovom slučaju radi o jednom od najvažnijih problema savremenog socijalizma. Pitanje nacionalnog pitanja u savremenom socijalizmu je pitanje koje se odnosi na odnos između nacionalnog i socijalnog. Ovo pitanje je vrlo složeno i zahtijeva duboku analizu. U ovom radu pokušaćemo da dajemo odgovor na ovo pitanje. Naš cilj je da pokažemo da nacionalno pitanje nije samo pitanje države, već da se radi o pitanju čitavog društva. Nacionalno pitanje je pitanje koje se odnosi na odnos između nacionalnog i socijalnog. Ovo pitanje je vrlo složeno i zahtijeva duboku analizu. U ovom radu pokušaćemo da dajemo odgovor na ovo pitanje. Naš cilj je da pokažemo da nacionalno pitanje nije samo pitanje države, već da se radi o pitanju čitavog društva.

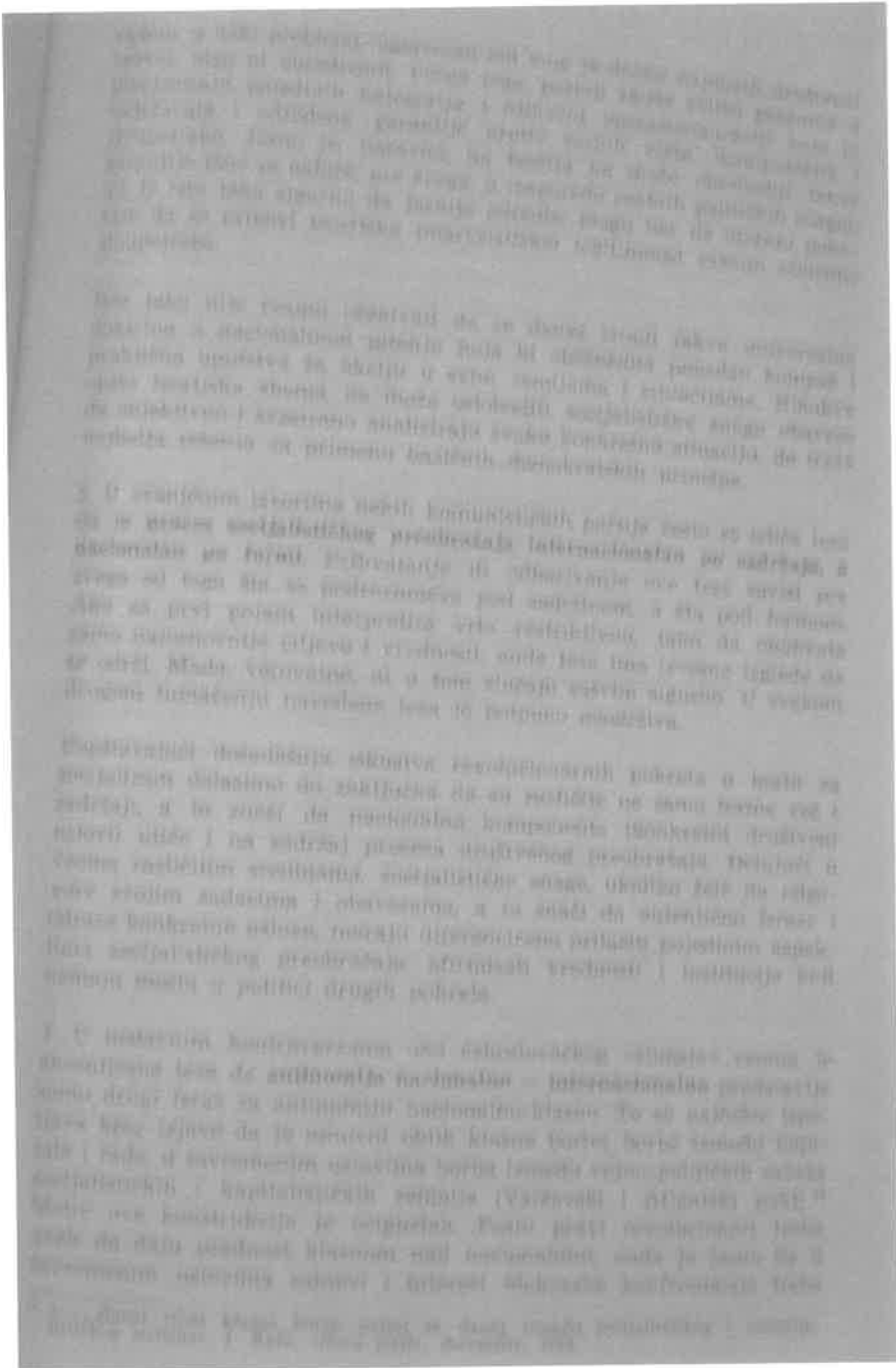
... da se u ovom slučaju radi o jednom od najvažnijih problema savremenog socijalizma. Pitanje nacionalnog pitanja u savremenom socijalizmu je pitanje koje se odnosi na odnos između nacionalnog i socijalnog. Ovo pitanje je vrlo složeno i zahtijeva duboku analizu. U ovom radu pokušaćemo da dajemo odgovor na ovo pitanje. Naš cilj je da pokažemo da nacionalno pitanje nije samo pitanje države, već da se radi o pitanju čitavog društva. Nacionalno pitanje je pitanje koje se odnosi na odnos između nacionalnog i socijalnog. Ovo pitanje je vrlo složeno i zahtijeva duboku analizu. U ovom radu pokušaćemo da dajemo odgovor na ovo pitanje. Naš cilj je da pokažemo da nacionalno pitanje nije samo pitanje države, već da se radi o pitanju čitavog društva.

IV

1. U istraživanju političkih pojava i problema koji se javljaju u raznim nacionalnim i klasnim (nacionalno kao faktor društvenog razvoja, nacionalno i klasno, nacionalno i internacionalno itd.) socijalističke ere, suština se sa brojem otvorenim teorijskim i političkim pitanjima. Najvažnija i najosjetljivija tačka jeste tačka da problem koji se postavlja pred nas u oblasti nacionalnih odnosa nastaje zbog nepostojanja jedinstvenih i općih principa i načela marksističke teorije o nacionalnom pitanju.

Ne može se postaviti pitanje da postoji tako kontradiktorna teorija koja bi se postavila pred nas kao jedinstven teorijski i politički temelj. Ovo pitanje je vrlo složeno i zahtijeva duboku analizu. U ovom radu pokušaćemo da dajemo odgovor na ovo pitanje. Naš cilj je da pokažemo da nacionalno pitanje nije samo pitanje države, već da se radi o pitanju čitavog društva.

... da se u ovom slučaju radi o jednom od najvažnijih problema savremenog socijalizma. Pitanje nacionalnog pitanja u savremenom socijalizmu je pitanje koje se odnosi na odnos između nacionalnog i socijalnog. Ovo pitanje je vrlo složeno i zahtijeva duboku analizu. U ovom radu pokušaćemo da dajemo odgovor na ovo pitanje. Naš cilj je da pokažemo da nacionalno pitanje nije samo pitanje države, već da se radi o pitanju čitavog društva.

U tome je suština veštice dileme pred kojom se nalaze oni koji pokušavaju da proniknu u tajnu odnosa između opšteg i posebnog, širg i užeg, internacionalnog i nacionalnog. Tu su jednačine u kojima nijedan član nije unapred dat, niti se može do kraja uspešno odrediti i kvantificirati. To je dijalektika odnosa između nacionalnog i internacionalnog u savremenom socijalizmu. Istovremeno, to je i estetski izazov za savremenu nauku.

